

Augsta līmeņa grupa nediskriminācijas, līdztiesības un dažādības jautājumos

2018

Apakšgrupa vienlīdzības datu jomā

**Pamatnostādnes par vienlīdzības datu vākšanas un
izmantošanas uzlabošanu**

EIROPAS KOMISIJA

Tiesiskuma un patērētāju ģenerāldirektorāts

D direktorāts — Vienlīdzīgas iespējas, vienlīdzība un Savienības pilsonība

D1 nodaļa — Diskriminācijas aizliegums un romu koordinācija

Eiropas Komisija

B-1049, Brisele

Pamatnostādnes par vienlīdzības datu vākšanas un izmantošanas uzlabošanu

Manuskripts pabeigts 2018. gada jūlijā.

PDF	ISBN 978-92-76-41007-2	DOI:10.2838/06258	DS-01-21-146-LV-N
-----	------------------------	-------------------	-------------------

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021

© Eiropas Savienība, 2021

Eiropas Komisijas dokumentu atkalizmantošanas politiku īsteno ar Komisijas Lēmumu 2011/833/ES (2011. gada 12. decembris) par Komisijas dokumentu atkalizmantošanu (OV L 330, 14.12.2011., 39. lpp.). Ja vien nav norādīts citādi, šo dokumentu atkalizmantot atļauts ar *Creative Commons Attribution 4.0 International* (CC-BY 4.0) licenci (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tas nozīmē, ka ir atļauta atkalizmantošana ar pienācīgu atsaukšanos uz dokumentu un norādēm uz grozījumiem.

Satura rādītājs

I iedaļa. Šo pamatnostādņu konteksts un mērķis	6
Nepilnību identificēšana saistībā ar vienlīdzības datu vākšanu un izmantošanu	8
Kā šīs pamatnostādnes tika izstrādātas?	11
II iedaļa. Pamatnostādnes par vienlīdzības datu vākšanas un izmantošanas uzlabošanu.....	12
A. Institucionālās un strukturālās pamatnostādnes.....	12
1. Kartēt esošos vienlīdzības datu avotus un identificēt datu nepilnības.....	12
2. Sekmēt iestāžu savstarpēju sadarbību vienlīdzības datu vākšanā un izmantošanā	13
3. Izveidot vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma datu centru	14
4. Celt institucionālās spējas, lai savāktu stabilus un uzticamus vienlīdzības datus.....	15
5. Sekmēt vienlīdzības datu efektīvu izmantošanu.....	16
B. Darbības pamatnostādnes	17
6. Nodrošināt vienlīdzības datu vispusību	17
7. Iestrādāt vienlīdzības datus ES un valstu apsekojumos.....	17
8. Nodrošināt vienlīdzības datu regulāru un savlaicīgu savākšanu.....	18
9. Sekmēt vienlīdzības datu derīgumu un uzticamību	18
10. Nodrošināt vienlīdzības datu reprezentativitāti	20
11. Uzlabot vienlīdzības datu salīdzināmību	20

Šis dokuments nav juridiski saistošs un ir paredzēts tikai kā nostādnes. Tāpēc tas nevar sniegt ne juridisku konsultāciju valstu tiesību jautājumos, nedz autoritatīvu ES tiesību interpretāciju, kas joprojām ir tikai Eiropas Savienības Tiesas kompetencē.

Iedaļa. Šo pamatnostādņu konteksts un mērķis

Eiropas Savienībā (ES) ir izveidots uzlabots tiesiskais regulējums vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma veicināšanai. Visas 28 ES dalībvalstis ir transponējušas šo tiesisko regulējumu valsts tiesību aktos, nereti pārsniedzot Rasu vienlīdzības direktīvā¹ un Nodarbinātības vienlīdzības direktīvā² iekļautos obligātos standartus.

Tomēr proporcionāli ievērojama daļa cilvēku Eiropas Savienībā regulāri saskaras ar diskrimināciju, nevienlīdzību un sociālo atstumtību. Šāda attieksme var būt balstīta uz viņu dzimumu, etnisko vai minoritāšu izcelsmi, ādas krāsu, reliģisko pārliecību, vecumu, seksuālo orientāciju, dzimumidentitāti vai invaliditāti vai to kombināciju, kā konsekvēnti parādīts ES Pamattiesību aģentūras (FRA) secinājumos³.

Šā iemesla dēļ ir jāpārskata tas, kā ir īstenoti tiesību akti un politika, kas veicina vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu, un kā var uzraudzīt un izmērīt valstī panākto progresu. Dati par vienlīdzību (turpmāk tekstā "vienlīdzības dati") ir izšķiroši svarīgs elements šajā pārskatīšanā un spēcīgs instruments, kas nodrošina atbalstu cīņā pret diskrimināciju un atstumtību.

Tas jo īpaši ietver Eiropas strukturālo un investīciju fondu izmaksas gadījumos, kad pilnībā ir jāievēro tādi LESD 10. pantā noteiktie horizontālie ES principi kā, piemēram, mērķis apkarot diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ. Tas uzliek dalībvalstīm pienākumu ieviest tādus pasākumus, tostarp uzraudzību, sistemātiski apkopojot stabilus un objektīvus datus, kas nodrošina, ka tiek izpildītas to saistības attiecībā uz pamattiesību ievērošanu.⁴

Vēsturisku iemeslu dēļ daudzās Eiropas valstīs persondatu vākšana, sadalot tos pēc aizsargājamām pazīmēm, piemēram, rases vai etniskās izcelsmes, ir īpaši jutīgs jautājums. ES tiesību akti par diskriminācijas novēršanu aizliedz jebkādu šādu datu izmantošanu, lai radītu nelabvēlīgu situāciju grupām, kuras tie apzīmē. Turklāt šādus sensitīvos persondatus stingri aizsargā konstitucionālās tiesību normas, piemērojamie Eiropas Savienības datu aizsardzības tiesību akti un Pamattiesību harta. Tomēr, ja tie tiek vākti un apstrādāti, pilnībā ievērojot šo tiesisko regulējumu un tajā noteiktos drošības pasākumus, šādi dati ir svarīgi, lai dalībvalstis varētu novērtēt, kā tās pilda saistības cilvēktiesību jomā, un ļauj politikas veidotājiem izstrādāt pierādījumos balstītus pasākumus diskriminācijas, nevienlīdzības un atstumtības novēršanai.

¹ [Padomes Direktīva 2000/43/EK \(2000. gada 29. jūnijs\), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības.](#)

² [Padomes Direktīva 2000/78/EK \(2000. gada 27. novembris\), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju.](#)

³ Sk., piem., FRA (2017a), [Second European Union Minorities and Discrimination Survey \(EU-MIDIS II\) Muslims – Selected findings](#); FRA (2017b), [Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Main results](#); FRA (2016), [Second European Union Minorities and Discrimination Survey \(EU-MIDIS II\) Roma – Selected findings](#); FRA (2014), [EU LGBT survey - European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey - Main results](#); FRA (2013), [Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism.](#)

⁴ Sk. [Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un finanšu noteikumu attiecībā uz tiem un uz Patvēruma un migrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Robežu pārvaldības un vīzu instrumentu](#) (COM(2018) 375 final, 2018/0196 (COD)), jo īpaši 5. apsvērumu par horizontālo ES principu ievērošanu, 67. pantu par vadošās iestādes veiktu darbību atlasī, pamatojoties uz nediskriminējošām procedūrām un ņemot vērā ES Pamattiesību hartu, un III pielikumu par horizontālajiem veicinošajiem nosacījumiem.

Tādā pašā veidā ANO augstais cilvēktiesību komisārs nesēn publicēja vadlīnijas par datu vākšanu un sadalījumu saistībā ar progresa uzraudzību to mērķu sasniegšanā, kas noteikti Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam⁵. Tajās uzsvērts, ka datu vākšanas darbības vienmēr būtu jāveic saskaņā ar primāro cilvēktiesību principu — *nenodarīt kaitējumu* un neradīt vai nepastiprināt esošo diskrimināciju, neobjektivitāti vai stereotipus; dati par personiskajām īpašībām būtu jāglabā drošībā un jāizmanto tikai tad, ja tas sniedz labumu grupām, kuras tie apzīmē, un sabiedrībai kopumā. “*Nenodarīt kaitējumu* nozīmē arī to, ka skaidrojuma dokumenta saturu nevajadzētu interpretēt kā uzaicinājumu, iedrošinājumu vai apstiprinājumu jebkādi iniciatīvai vai praksei, kuras mērķis ir diskriminēt iedzīvotāju grupas un pakļaut tās nopietnu cilvēktiesību pārkāpumu riskam (vai kam ir šāda ietekme).”⁶

Kas ir vienlīdzības dati?

[*Eiropas Rokasgrāmatā par vienlīdzības datiem \(2016. gada redakcija\)*](#) (Eiropas Komisija, 2016, 15. lpp.) **dati** definēti kā jebkura informācija skaitliskā vai kādā citā formā. Datu funkcija ir tāda, ka tie atklāj kaut ko par kādu realitātes aspektu, un tāpēc tos var izmantot analīzei, argumentēšanai vai lēmumu pieņemšanai.

Vienlīdzības dati tiek definēti kā jebkura informācija, kas ir noderīga, lai aprakstītu un analizētu stāvokli vienlīdzības jomā. Informācija pēc būtības var būt kvantitatīva vai kvalitatīva. Tā varētu ietvert apkopotus datus, kas atspoguļo nevienlīdzību vai tās cēloņus vai sekas sabiedrībā. Dažreiz vienlīdzības datu iegūšanai var izmantot datus, kas tiek vākti galvenokārt citu iemeslu dēļ, nevis ar vienlīdzību saistītiem mērķiem.

Ir dažādi datu avotu veidi, kuru pamatā ir atšķirīgi datu vākšanas mehānismi, kurus var izmantot, lai apkopotu vienlīdzības statistiku. Vienlīdzības datu avoti citstarp ir iedzīvotāju skaitīšanas, administratīvie reģistri, mājsaimniecību un individuālie apsekojumi, viktimizācijas apsekojumi, attieksmes apsekojumi (pašnovērtējuma aptaujas), sūdzību dati, diskriminācijas pārbaude, darba devēju un pakalpojumu sniedzēju veikta daudzveidības uzraudzība, kā arī kvalitatīvas izpētes stratēģijas, piemēram, gadījumu izpēte, padziļinātas un ekspertu intervijas.

Vienlīdzības datu vākšana un izmantošana dalībvalstīm ir nepieciešama dažādiem mērķiem, tostarp lai:⁷

- ļautu pienācīgi novērtēt, kā tiek īstenoti attiecīgie ES vienlīdzības tiesību akti un citas attiecīgās valstu tiesiskās un politikas sistēmas;
- uzraudzītu ar vienlīdzību saistītās tendences dažādās dzīves jomās, piemēram, nodarbinātības līmeni, personu ar augstāko izglītību īpatsvaru vai izglītību priekšlaicīgi pametušo īpatsvaru, ar mērķi uzlabot pierādījumos balstītas politikas veidošanu;
- uzraudzītu to, kā dalībvalstis ievēro attiecīgos starptautiskos cilvēktiesību standartus, piemēram, ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām un ANO Konvenciju par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu;

⁵ ANO Augstā cilvēktiesību komisāra birojs, [*A Human Rights-based Approach to Data — Leaving No One Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development*](#) (2018), skaidrojuma dokuments par datu vākšanu un sadalījumu.

⁶ ANO Augstā cilvēktiesību komisāra birojs, [*A Human Rights-based Approach to Data — Leaving No One Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development*](#) (2018), skaidrojuma dokuments par datu vākšanu un sadalījumu, 11. un 12. lpp.

⁷ Dažādu vajadzību visaptverošu sarakstu un plašāku izklāstu par tām skatīt Eiropas Komisijas dokumentā [*Eiropas Rokasgrāmata par vienlīdzības datiem \(2016. gada redakcija\)*](#) (2016, 19.–22. lpp.).

- padarītu redzamus datus par slēpto diskrimināciju, t. i., par nedeklarētu diskrimināciju, piemēram, veicot viktimizācijas apsekojumus vai diskriminācijas testēšanas eksperimentus;
- sniegtu ticamus pierādījumus administratīvās vai tiesu lietās par diskrimināciju, izmantojot datus, kas norāda uz tiešu vai netiešu diskrimināciju;
- veidotu rādītāju datu kopas ar mērķi sekot progresam, īstenojot stratēģijas, kuras ir svarīgas, lai veicinātu vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu, un kuras dalībvalstis ir apņēmušās īstenot, piemēram, Eiropas sociālo tiesību pīlāru, stratēģiju "Eiropa 2020" vai Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam;
- sekmētu interešu aizstāvību un izpratni vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma jomā;
- uzsvētu nepilnības pierādījumus, kuru gadījumā ir jāveic papildu izpēte.

Atzīstot vienlīdzības datu nozīmi šiem mērķiem, Augsta līmeņa grupa nediskriminācijas, līdztiesības un dažādības jautājumos 2018. gada februārī izveidoja apakšgrupu vienlīdzības datu jomā⁸, lai atbalstītu dalībvalstis to centienos uzlabot vienlīdzības datu apkopošanu un izmantošanu⁹. FRA tika uzaicināta atbalstīt minētās apakšgrupas darbu atbilstīgi aģentūras pilnvarām izstrādāt metodes un standartus, lai uzlabotu datu salīdzināmību, objektivitāti un uzticamību Eiropas līmenī¹⁰.

Nepilnību identificēšana saistībā ar vienlīdzības datu vākšanu un izmantošanu

Apakšgrupas darbā atklājās, ka dalībvalstis vāc un izmanto vienlīdzības datus daudzos atšķirīgos veidos. Tomēr apakšgrupa arī piekrita, ka pašreizējā praksē ir vērojamas kopīgas nepilnības un problēmas, svarīgākās no kurām ir apkopotas tālāk tekstā.

1. Koordinētas pieejas trūkums attiecībā uz vienlīdzības datu vākšanu un izmantošanu

Dalībvalstīs parasti nav saskaņotas un sistemātiskas pieejas attiecībā uz vienlīdzības datu vākšanu. Tā rezultātā bieži vien vienlīdzības datu vākšana ir nevienmērīgi sadalīta starp dažādiem avotiem un datu vākšanas struktūrām, kas parasti nav savstarpēji koordinētas vai saistītas. Tādēļ dalībvalstu savāktos datus, iespējams, nevar izmantot, lai visefektīvāk uzraudzītu to tiesību aktu, politikas un pasākumu iznākumus, kurus tās īsteno ar mērķi veicināt vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu.

2. Nepietiekami resursi un izpratnes trūkums par vienlīdzības datu vākšanas nozīmi

Pastāv tendence, ka dalībvalstis nepietiekami novērtē nepieciešamību savu diskriminācijas novēršanas politiku pamatot ar stabiliem un uzticamiem vienlīdzības datiem, ar kuriem varētu noteikt attiecīgā tiesiskā un politiskā regulējuma efektivitāti. Tādēļ nolūkā uzlabot šādu datu vākšanu

⁸ Apakšgrupu vienlīdzības datu jomā veido pārstāvji no Eiropas Komisijas, FRA, Eurostat, kā arī no valstu administrācijām, valstu statistikas iestādēm vai līdztiesības iestādēm. Valstu pārstāvjus dalībai šajā apakšgrupā izvirzīja Apvienotā Karaliste, Beļģija, Bulgārija, Grieķija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Īrija, Lietuva, Nīderlande, Rumānija, Somija, Spānija, Ungārija, Vācija, kā arī Norvēģija. Eurostat līdzdalībai ir izšķiroša nozīme, lai radītu sinerģijas starp šīs apakšgrupas darbu un norisēm Eiropas Statistikas sistēmas (ESS) līmenī. ESS ir partnerība starp statistikas iestādi (Eurostat) un valstu statistikas iestādēm (VSI) un citām valsts iestādēm, kas ir atbildīgas par Eiropas statistikas izstrādi, sagatavošanu un izplatīšanu katrā dalībvalstī.

⁹ Augsta līmeņa grupa nediskriminācijas, līdztiesības un dažādības jautājumos (HLG) pilnvaroja apakšgrupu vienlīdzības datu jomā sagatavot nesaistošu pamatnostādņu kopumu par to, kā uzlabot vienlīdzības datu vākšanu un izmantošanu; izstrādāt diagnostikas rīku / kontrolosarakstu, ko ES dalībvalstis var izmantot, novērtējot valsts līmenī savāktu vienlīdzības datu pieejamību; un apkopot valsts līmenī īstenotās prakses saistībā ar piedāvāto nesaistošo pamatnostādņu kopumu. HLG nodarbojas ar jautājumiem, kas attiecas uz šādiem diskriminācijas veidiem: seksuālā orientācija un dzimumidentitāte, rase vai etniskā izcelsme, vecums, reliģija vai pārliecība un invaliditāte, ņemot vērā to, kā ar dzimumu saistīti aspekti pārklājas ar šiem veidiem.

¹⁰ [Padomes Regula \(EK\) Nr. 168/2007 \(2007. gada 15. februāris\), ar ko izveido Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūru.](#)

tiek ieguldīti nepietiekami resursi. Turklāt ieinteresētajām personām, kuras būtu gatavas un kompetentas vākt vienlīdzības datus, piemēram, līdztiesības iestādēm, pētniecības institūtiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, bieži vien nav nepieciešamo resursu, lai to darītu vai lai nodrošinātu nepārtrauktību, kas nepieciešama konsekventai uzraudzībai laika gaitā.

3. Nelīdzsvarotība, vācot vienlīdzības datus par dažādiem diskriminācijas veidiem

Ja vienlīdzības dati tiek vākti, parasti tos par dažiem diskriminācijas veidiem vāc vairāk nekā par citiem. Tas var izraisīt nelīdzsvarotību vienlīdzības datu vākšanā un līdz ar to lielas nepilnības zināšanās. Kopumā dalībvalstīs visattīstītākā ir to datu vākšana, kas aptver tādus diskriminācijas veidus kā dzimums¹¹ un vecums. Datu vākšana par invaliditāti pakāpeniski uzlabojas, daļēji tāpēc, ka dalībvalstis šajā sakarā ir uzņēmušās saistības atbilstīgi ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (CRPD) 31. pantam. Datu vākšana par diskrimināciju rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, seksuālās orientācijas un dzimumidentitātes dēļ dalībvalstīs parasti ir vismazāk attīstīta¹². Turklāt šāda nelīdzsvarotība vienlīdzības datu vākšanā var novest pie pierādījumu trūkuma par to, cik lielā mērā cilvēki piedzīvo diskrimināciju vairāku iemeslu dēļ un interseksionālo diskrimināciju.

4. Nelīdzsvarotība, vācot vienlīdzības datus dažādās dzīves jomās

Ar Rasu vienlīdzības direktīvu tiek aizliegta etniskā diskriminācija vairākās galvenajās dzīves jomās, tādās kā nodarbinātība, sociālā aizsardzība, sociālās priekšrocības, izglītība un piekļuve precēm un pakalpojumiem, tostarp mājoklim, savukārt ar Nodarbinātības vienlīdzības direktīvu tiek aizliegta diskriminācija attiecībā uz nodarbinātību un profesiju reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ. Tomēr joprojām pastāv nelīdzsvarotība tajā, ciktāl dalībvalstis vāc vienlīdzības datus jomās, uz kurām attiecas minētās direktīvas, un parasti nodarbinātība ir joma, kurā tiek vākta lielākā daļa datu. Kopumā tas veicina to, ka visaptveroši dati valsts līmenī, kas aptver visas dzīves jomas, kurās cilvēki var saskarties ar diskrimināciju, ir pieejami ierobežotā apmērā.

5. No dažādiem datu avotiem iegūtu vienlīdzības datu nepietiekama salīdzināmība

Tā kā dažādos datu avotos bieži vien tiek noteiktas atšķirīgas definīcijas un iedzīvotāju kategorijas, vienlīdzības dati nereti nav salīdzināmi gan dalībvalstīs, gan starp tām. Piemēram, dažos avotos datus par jautājumiem saistībā ar invaliditāti savāc, piemērojot medicīnisko modeli. Citos izmanto cilvēktiesību pieeju, kas nostiprināta ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām un vērsta uz mijiedarbību starp traucējumiem un esošajiem sociālajiem un vides šķēršļiem. Ja nav mehānisma, ar ko koordinēt lēmumus, kā konceptualizēt un izmērīt dažādus diskriminācijas veidus un kā kategorizēt potenciāli skartās personas vai grupas, dati un iznākumi noteikti būs nesalīdzināmi.

6. Nepilnīga to iedzīvotāju grupu identificēšana, kas saskaras ar diskrimināciju tādēļ, ka notiek pārmērīga paļaušanās uz aizstājējdatiem

Pašidentifikācija ir cilvēktiesībās balstītas pieejas pamatprincips, ko izmanto datu vākšanā, kā ieteicis ANO Augstā cilvēktiesību komisāra birojs¹³. Apakšgrupa arī atzīst aizstājējdatu sniegtās informācijas vērtību, jo tā var palīdzēt nodrošināt konsekventu pamatu pārmaiņu uzraudzībai laika gaitā. Ja vien iespējams, apakšgrupa iesaka apkopot un analizēt gan pašidentifikācijas datus, gan aizstājējdatu, lai iegūtu visaptverošāku priekšstatu par aizsargātajām grupām. Personas vai grupas, kas saskaras ar

¹¹ Ar dzimumu saistītu statistiku skatīt Eiropas [Dzimumu līdztiesības institūta \(EIGE\)](#) vietnē, jo īpaši sadaļā par [dzimumu līdztiesības indeksu \(GEI\)](#), kurā sniegta informācija par nevienlīdzību vairāku faktoru ietekmē. GEI ir salikts rādītājs, ar ko mēra dzimumu līdztiesības jēdzienu un kas, pamatojoties uz ES politikas satvaru, palīdz visā ES uzraudzīt laika gaitā panākto progresu dzimumu līdztiesības jomā.

¹² Sk. Eiropas Komisijas dokumentu [Vienlīdzības datu rādītāji: metodiska pieeja. Pārskats pa ES dalībvalstīm](#), 2017.

¹³ ANO Augstā cilvēktiesību komisāra birojs, [A Human Rights-based Approach to Data — Leaving No One Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development](#) (2018), skaidrojuma dokuments par datu vākšanu un sadalījumu.

nevienlīdzīgu attieksmi, nereti tiek konstatētas, izmantojot aizstājēdatus, kas, iespējams, neaptver visu diskriminācijas spektru. Tas jo īpaši attiecas uz personiskajām iezīmēm, piemēram, rasi vai etnisko izcelsmi. Tikai daži datu avoti ļauj iegūt datus par personas identitāti, pamatojoties uz cilvēktiesībās balstītu pašidentifikācijas principu. Tā vietā, lai noteiktu ar etnisko izcelsmi saistītus identitātes datus, biežāk tiek izmantoti tādi attiecināmi dati vai aizstājēdati kā pilsonība, dzimšanas valsts, valoda vai dzīvesvieta. Lai arī aizstājēdati, iespējams, nav pietiekami, lai vispusīgi identificētu visus iespējamus rasu vai etniskās diskriminācijas upurus, tie var sniegt konsekvētu priekšstatu, kas ļautu laika gaitā uzraudzīt pārmaiņas. Piemēram, aizstājējvērtība "dzimšanas valsts" nevar atklāt, kā attiecīgajā valstī dzimušie imigrantu pēcteči izjūt diskrimināciju etniskās izcelsmes, ādas krāsas vai citu tādu redzamu iezīmju dēļ kā, piemēram, reliģiskais apgērbs. Tomēr tas ļauj analizēt atšķirības starp dažādām iedzīvotāju grupām.

7. Nepietiekama apspriešanās ar attiecīgajām ieinteresētajām personām

Tikai dažās dalībvalstīs, nosakot definīcijas un kategorijas attiecībā uz datu vākšanu, ir bijuši mēģinājumi iesaistīt personas, grupas vai kopienas, kurām draud diskriminācija, vai apspriesties ar tām. Tomēr līdzdalība ir ne vien laba prakse, raugoties no cilvēktiesībās balstītas pieejas perspektīvas attiecībā uz datu vākšanu, bet tās rezultātā tiek iegūti stabilāki dati un panākta lielāka uzticēšanās datu vākšanas procesam, kā arī lielāka vēlme iesaistīties šajā procesā. Attiecīgo ieinteresēto personu nepiedalīšanās datu vākšanas pasākumos var negatīvi ietekmēt respondences rādītāju un līdz ar to savākto datu derīgumu, ticamību un reprezentativitāti. Piemēram, ja ar potenciāli skartajām iedzīvotāju grupām netiek apspriesti jautājumi par diskrimināciju seksuālās orientācijas vai dzimumidentitātes dēļ, tas var izraisīt neuzticību datu vākšanas mērķim un likt apšaubīt formulējumus, kuri neatspoguļo pētāmo personu izpratni par sevi, tādējādi atturot no atbilžu sniegšanas.

8. Datu aizsardzības sistēmu neprecīza interpretācija

Dažreiz ar datu aizsardzības prasībām saprot aizliegumu vākt tādus persondatus kā, piemēram, personas etniskā izcelsme, reliģija vai seksuālā orientācija. Tomēr, kā parādīts tālāk sniegtajā skaidrojumā, ES Vispārīgajā datu aizsardzības regulā (VDAR)¹⁴, kas ir tieši piemērojama visās ES dalībvalstīs kopš 2018. gada 25. maija, ir izklāstīti nosacījumi, saskaņā ar kuriem šādu datu vākšana un apstrāde ir atļauta¹⁵.

¹⁴ [Eiropas Parlamenta un Padomes Regula \(ES\) 2016/679 \(2016. gada 27. aprīlis\) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK.](#)

¹⁵ Neskaidrību gadījumā datu savācēji varētu lūgt savas valsts datu aizsardzības iestādēm konsultāciju, lai pārliecinātos, ka viņu procedūras atbilst VDAR. Eiropas Komisija ir publicējusi vispārīgus norādījumus šajā saitē: https://ec.europa.eu/commission/priorities/justice-and-fundamental-rights/data-protection/2018-reform-eu-data-protection-rules_en.

Īpašu kategoriju persondatu apstrāde saskaņā ar Vispārīgo datu aizsardzības regulu

Vispārīgās datu aizsardzības regulas (ES) 2016/679 (VDAR) 9. pantā ir aizliegta tādu persondatu apstrāde, kas atklāj rasi vai etnisko izcelsmi, politiskos uzskatus, reliģisko vai filozofisko pārliecību vai dalību arodbiedrībās, un ģenētisko datu, biometrisku datu, lai veiktu fiziskas personas unikālu identifikāciju, veselības datu vai datu par fiziskas personas dzimumdzīvi vai seksuālo orientāciju apstrāde. Tomēr VDAR ir precizēts, ka šo aizliegumu nepiemēro, ja ir piemērojams kāds no šādiem pamatojumiem:

- datu subjekts ir devis nepārprotamu piekrišanu šo persondatu apstrādei vienam vai vairākiem konkrētiem nolūkiem, izņemot, ja Savienības vai dalībvalsts tiesību akti paredz, ka šo aizliegumu datu subjekts nevar atcelt (9. panta 2. punkta a) apakšpunkts);
- apstrāde ir vajadzīga būtisku sabiedrības interešu dēļ, statistikas nolūkos, zinātniskās vai vēstures pētniecības nolūkos vai arhivēšanas nolūkos sabiedrības interesēs, pamatojoties uz Savienības vai dalībvalsts tiesību aktiem, kas ir samērīgi izvirzītajam mērķim, ievēro tiesību uz datu aizsardzību būtību un paredz piemērotus un konkrētus pasākumus datu subjekta pamattiesību un interešu aizsardzībai (9. panta 2. punkta g) un j) apakšpunkts).

VDAR 26. apsvērumā arī norādīts, ka datu aizsardzības principi nebūtu jāpiemēro anonīmai informācijai, proti, informācijai, kura neattiecas uz identificētu vai identificējamu fizisku personu, vai persondatiem, ko sniedz anonīmi tādā veidā, ka datu subjekts nav vai vairs nav identificējams. Minētajā 26. apsvērumā arī teikts, ka VDAR neattiecas uz šādas anonīmas informācijas apstrādi, tostarp statistikas vai pētniecības nolūkos.

Visbeidzot, persondatu apstrādes veidam ir jāatbilst VDAR un jo īpaši 5. pantā izklāstītajiem vispārīgajiem datu aizsardzības principiem: likumīgums, godprātība, pārredzamība, nolūka ierobežojumi, datu minimizēšana, precizitāte, glabāšanas ierobežojums, integritāte, konfidencialitāte un pārskatatbildība.

Kā šīs pamatnostādnes tika izstrādātas?

Šīs pamatnostādnes izstrādāja apakšgrupa vienlīdzības datu jomā. To mērķis ir sniegt dalībvalstīm praktiskas norādes par to, kā pakāpeniski uzlabot vienlīdzības datu vākšanu un izmantošanu, lai palīdzētu tām uzraudzīt to attiecīgo tiesību aktu, politikas un pasākumu īstenošanu, kurus tās šajā sakarā ir izstrādājušas.

Pamatnostādnes tika pabeigtas, pamatojoties uz sistemātisku prakses apmaiņu un diskusijām, kas notika gan augsta līmeņa grupā, gan apakšgrupā, tostarp par to, kā novērst pašreizējā valstu praksē identificētās nepilnības un trūkumus. Pamatnostādnēs tālāk attīstīti ieteikumi, kas sniegti atjaunotajā *Eiropas Rokasgrāmatā par vienlīdzības datiem*¹⁶. Tie citstarp ir šādi: vairāku vienlīdzības datu avotu izmantošana, saskaņotu definīciju un statistikas kategoriju veicināšana, esošās datu vākšanas pamatotības un uzticamības uzlabošana un pietiekama finansējuma nodrošināšana vienlīdzības datu vākšanai.

Tās ir sadalītas divās grupās:

- A. **institucionālajās un strukturālajās pamatnostādnēs** ir sniegti norādījumi dalībvalstīm tādu struktūru izveidē, kas nodrošina sistemātisku, ilgtermiņa un uz sadarbību vērstu pieeju attiecībā uz vienlīdzības datu vākšanu un izmantošanu; tās galvenokārt ir paredzētas politikas veidotājiem un valsts pārvaldes iestādēm, kurām ir gan pilnvaras, gan potenciāls radīt pārmaiņas institucionālā līmenī;

¹⁶ Eiropas Komisija, [Eiropas Rokasgrāmata par vienlīdzības datiem \(2016. gada redakcija\)](#), 2016.

- B. **darbības pamatnostādnes** ir sniegti norādījumi dalībvalstīm par to, kā nodrošināt vienlīdzības datu vispusību, savlaicīgumu, derīgumu, ticamību un reprezentativitāti, kā arī uzlabot to salīdzināmību; tās jo īpaši ir paredzētas iestādēm/dalībniekiem, kas nodarbojas ar vienlīdzības datu vākšanu, analīzi un izplatīšanu, piemēram, valsts statistikas birojiem, ministrijām vai citām valsts vai pašvaldību struktūrām, pētniecības institūtiem, līdztiesības iestādēm, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

Visas institucionālās/strukturālās un darbības pamatnostādnes ir savstarpēji saistītas, tās balstās cita uz citu un daudzējādā ziņā papildina un pastiprina cita citu. Pamatnostādnes būtu jālasa un jāpiemēro kopumā. Tomēr, kā parādīja apspriešanās augsta līmeņa grupā un apakšgrupā, situācija attiecībā uz vāktu vienlīdzības datu apjomu un kvalitāti dažādās dalībvalstīs ir atšķirīga. Tāpēc politikas veidotāji un citas ieinteresētās personas var arī izvēlēties tās pamatnostādnes izklāstītās darbības, kuras vislabāk atbilst attiecīgajā dalībvalstī attiecīgajā laikā identificētajām vajadzībām, vai noteikt prioritātes attiecībā uz šīm darbībām. Sākumā var piemērot izvēlētos pamatnostādņu elementus, un pēc tam, lai izveidotu visaptverošu augstas kvalitātes vienlīdzības datu sistēmu, šo sistēmu var paplašināt, ieviešot citus elementus. Šajā ziņā tiek uzskatīts, ka šo pamatnostādņu ieviešana ir nepārtraukts process un ka to, ciktāl tās tiek piemērotas, nosaka kā pakāpi.

ES dalībvalstīs tiek mudinātas izmantot šīs pamatnostādnes, lai papildinātu politikas izstrādi un tās iznākumu novērtēšanu ar vienlīdzības aspektiem.

II iedaļa. Pamatnostādnes par vienlīdzības datu vākšanas un izmantošanas uzlabošanu

A. Institucionālās un strukturālās pamatnostādnes

1. Kartēt esošos vienlīdzības datu avotus un identificēt datu nepilnības

Būtu jāveic kartēšana valsts līmenī, lai identificētu esošos vienlīdzības datu avotus dalībvalstīs, novērstu datu vākšanas dublēšanos un izveidotu pamatu sistemātiskākai pieejai vienlīdzības datu vākšanā¹⁷.

Šādu iniciatīvu varētu sekmēt vai koordinēt attiecīgā ministrija vai valdības departaments. Alternatīvi šādas kartēšanas veikšanai valsts statistikas birojam, līdztiesības iestādei vai pētniecības institūtam varētu piešķirt īpašu mandātu un īpašus resursus.

Pirmajā posmā kartēšanai būtu jāpalīdz dalībvalstīm:

- identificēt dažādus vienlīdzības datu avotus un sniedzējus, ņemot vērā arī datu avotus, kas nav īpaši paredzēti vienlīdzības datu vākšanai, taču ietver mainīgos, kurus var izmantot, lai parādītu un analizētu pastāvošo nevienlīdzību;
- identificēt, par kādiem diskriminācijas veidiem tiek vākti dati;
- ņemt vērā diskriminācijas veidu pārklāšanos;
- identificēt, kurās dzīves jomās tiek apkopoti dati (piem., nodarbinātība (piekļuve tai), mājoklis (piekļuve tam), izglītība, veselība, piekļuve tiesai, piekļuve precēm un pakalpojumiem);
- noteikt, cik bieži un pamatojoties uz kādām definīcijām un kategorijām tiek vākti dati;

¹⁷ Pārskatam par dalībvalstu praksi šajā sakarā skatīt Eiropas Komisijas dokumentu [Legal framework and practice in the EU Member States](#) (Tiesiskais regulējums un prakse ES dalībvalstīs), Vienlīdzības datu vākšanas prakses analīze un salīdzinošais pārskats Eiropas Savienībā (2017).

- apkopot informāciju, ja tāda ir pieejama, par izlases lielumu, reprezentativitāti (tostarp, vai dažas grupas ir sistemātiski nepietiekami pārstāvētas vai izslēgtas), mērķa grupu identificēšanu, izmantojot pašidentifikāciju vai citus līdzekļus, datu vākšanas veidu, ģeogrāfisko pārklājumu, atjauninājumu biežumu un esošajām laika rindām (ja tādas ir);
- ietvert atsauces vai saites uz esošajiem datu avotu rezultātiem, piemēram, ziņojumiem vai jaunākajām publikācijām, datu vizualizācijām, tīmekļa lapām un citiem atbilstošiem metadatiem.

Otrkārt, kartēšanai vajadzētu kalpot tam, lai identificētu nepieciešamību pēc vienlīdzības datiem dalībvalstīs. Šāda nepieciešamības novērtējuma veikšana būtu jābalsta uz attiecīgajiem ES, starptautiskajiem un valsts normatīvajiem standartiem, kas dalībvalstīm ir saistoši, piemēram, uz ES Pamattiesību hartu, ES tiesību aktiem par vienlīdzību, starptautiskajiem tiesību aktiem cilvēktiesību jomā un valstu tiesību aktiem. Nepieciešamības novērtējumam būtu jāatbilst arī tādiem ES līmeņa politikas koordinācijas procesiem kā, piemēram, Eiropas pusgads, kā arī attiecīgajām politiskajām saistībām, tostarp Eiropas sociālo tiesību pilāram vai ANO Ilgtspējīgas attīstības programmai. Kopumā nepieciešamības novērtējumam vajadzētu kalpot tam, lai identificētu, kāda veida vienlīdzības dati dalībvalstīm ir vajadzīgi pierādījumos balstītas politikas veidošanai.

Iespējamos kartēšanas iznākumus veidotu:

- visu dalībvalstī pieejamo vienlīdzības datu avotu visaptverošs un sistemātisks apraksts;
- visu vienlīdzības datu sniedzēju identificēšana;
- vienlīdzības datu vajadzības novērtējums;
- ierosinājumi vai ieteikumi par iespējamiem veidiem vai instrumentiem, kā novērst identificētās nepilnības vai trūkumus vienlīdzības datu vākšanā.

Kopā šie iznākumi ļautu identificēt esošās datu nepilnības un norādītu uz jomām, kurās nepieciešami uzlabojumi.

Vienlīdzības datu kartēšanu varētu veidot tā, lai tā tiktu veikta periodiski, atkarībā no kartēto datu avotu regulāras atjaunināšanas, piemēram, ik pēc pieciem gadiem, ņemot vērā jaunus iespējamus datu avotus un sniedzējus.

2. Sekmēt iestāžu savstarpēju sadarbību vienlīdzības datu vākšanā un izmantošanā

Būtu jāizveido starpiestāžu darba grupa, lai nodrošinātu koordinēšanu un uzraudzītu progresu, novēršot kartēšanā identificētās nepilnības un trūkumus. Darba grupas darbības varētu noteikt daudzgadu rīcības plānā vai ceļvedī, nosakot atbilstošu budžetu, skaidri definētas prioritātes un uzdevumu sadalījumu. Tas veicinātu tādu savlaicīgu un mērķim piemērotu datu iegūšanu, kas atbilst identificētajām vajadzībām, kā arī palielinātu efektivitāti.

Darba grupā būtu jāiekļauj attiecīgās valsts iestādes, kurām ir kompetence (un attiecīgā gadījumā pilnvarojums) vienlīdzības datu vākšanas jomā. Tajā varētu ietvert ministrijas, valstu statistikas birojus, līdztiesības iestādes, valsts cilvēktiesību institūcijas, pētniecības iestādes un zinātnieku kopienu, kā arī citus attiecīgos dalībniekus un datu sniedzējus, piemēram, pārstāvjus no attiecīgajām vietējām pašvaldībām, tiesu varas, policijas. Viena organizācija būtu jāpilnvaro koordinēt šo darba grupu un sekot līdzi tās lēmumu izpildei. Tomēr vienlīdzības datu vākšanas un izmantošanas uzlabošana ir kolektīvs darbs, un tā pamatā vajadzētu būt kopīgām īpašumtiesībām un dalītai atbildībai. Labākajā scenārijā starpiestāžu sadarbība ir savstarpējas mācīšanās process, kas pakāpeniski palielina dažādu ieinteresēto personu spējas, kompetenci un uzticēšanos un veicina arvien lielāku izpratni par vienlīdzības datu nepieciešamību.

Starpiestāžu darba grupas darbs būtu jāpapildina ar regulārām apspriedēm ar datu savācējiem un datu lietotājiem, kuri nepiedalās darba grupā. To vidū ir pārstāvji no citām attiecīgajām valsts un

vietējo pašvaldību iestādēm, statistikas speciālisti, apsekojumu eksperti un akadēmiskie mācībspēki, kā arī pārstāvji no kopienas un pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Šo organizāciju iesaiste nodrošinātu, ka tiek pienācīgi ņemta vērā to cilvēku perspektīva, kurus visvairāk apdraud nevienlīdzīga attieksme un diskriminācija¹⁸.

Šāda regulāra apspriešanās sekmētu pārredzamību, palīdzētu veidot uzticēšanos vienlīdzības datu vākšanas iniciatīvām un nodrošinātu, ka darba grupas darbībā tiek izmantotas attiecīgās zināšanas. Kopumā regulāra apspriešanās ar attiecīgajām ieinteresētajām personām nodrošinātu, ka rīcības plānā vai ceļvedī noteiktās prioritātes atbilst tām vajadzībām pēc vienlīdzības datiem, kuras dalībvalstīs ir vissvarīgākās.

3. Izveidot vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma datu centru

Būtu jāizveido valsts vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma datu centrs, kas apkopotu un parādītu kartēšanā identificētos datus un saistīto informāciju un tādējādi veicinātu dažādu ieinteresēto personu piekļuvi vienlīdzības datiem un to izmantošanu. Starpiestāžu darba grupai varētu uzdot izveidot datu centru, piemēram, īpašas tīmekļa vietnes veidā, un koordinēt tā turpmāko attīstību. Centra mitināšanu varētu uzņemt iestāde, kas koordinē starpiestāžu darba grupu, vai cita piemērota iestāde, kas spēj garantēt centra darbības nepārtrauktību un periodisku atjaunināšanu.

Pirmkārt, datu centrs sniegtu pārskatu par esošajiem vienlīdzības datu avotiem, norādot, kur informācijai var piekļūt. Centrā būtu iekļautas arī pieejamās publikācijas un to esošo rādītāju izklāsts, kas attiecas uz dažādām iedzīvotāju grupām, diskriminācijas veidiem un dzīves jomām, kā arī tehniskā informācija par dažādiem datiem, tostarp:

- to avots;
- atbildīgā iestāde;
- datu veids (administratīvie dati, sūdzību dati, apsekojuma dati);
- iedzīvotāju grupa;
- piemērotās definīcijas un kategoriju sistēmas;
- diskriminācijas veidi(-i) / aizsargājamās iezīmes;
- aptvertās dzīves jomas/sfēras;
- datu vākšanas režīms (klātienē, tiešsaistē, pa telefonu, jauktajā režīmā utt.);
- izlases ietvars un izlases metode (attiecīgā gadījumā);
- datu vākšanas periodiskums;
- ģeogrāfiskais pārklājums un granularitāte;
- reprezentativitāte.

Lai sekmētu datu centrā savāktu vienlīdzības datu pareizu izpratni un interpretāciju, kā arī jēgpilnu salīdzinājumu izveidi, datu centrā pēc iespējas būtu jāiekļauj informatīvas piezīmes lietotājiem,

¹⁸ Kā norādīts ANO Augstā cilvēktiesību komisāra biroja sagatavotajā skaidrojuma dokumentā par datu vākšanu un sadalījumu (2018), [A Human Rights-based Approach to Data — Leaving No One Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development](#), cilvēktiesībās balstītas pieejas pamatā ir līdzdalība. Tāpēc “visos datu vākšanas pasākumos vajadzētu būt attiecīgo ieinteresēto personu, jo īpaši visvairāk atstumto iedzīvotāju grupu, bezmaksas, aktīvas un jēgpilnas līdzdalības iespējām. Līdzdalība būtu jāapsver saistībā ar datu vākšanas procesu kopumā: sākot no stratēģiskās plānošanas līdz datu nepieciešamības identificēšanai; piemērotas vākšanas metodikas izvēle un pārbaude, datu vākšana (piem., intervētāju pieņemšana no konkrētām kopienām, lai uzlabotu respondences rādītājus); un datu uzglabāšana, izplatīšana, analīze un interpretācija”.

sintezējot pamatfaktus par attēlotajiem datiem¹⁹. Šajās informatīvajās piezīmēs vajadzētu arī skaidri norādīt, ja datu salīdzināšana nav iespējama atšķirīgu definīciju vai citu faktoru dēļ.

Otrkārt, datu centru būtu jāturpina attīstīt un pilnveidot, piemēram, īstenojot rīcības plānā paredzētos pasākumus, lai novērstu nepilnības un trūkumus vienlīdzības datu vākšanā. Turklāt datu centrā varētu pievienot (jaunus) tiesībās balstītus rādītājus, kas attiecas uz vienlīdzības aspektu uzraudzību iznākumos un diskriminācijas aizlieguma uzraudzību. Šādus rādītājus šajā nolūkā varētu kopīgi izstrādāt pēc starpiestāžu darba grupas iniciatīvas.

4. Celt institucionālās spējas, lai savāktu stabilus un uzticamus vienlīdzības datus

Būtu jāuzlabo attiecīgo ieinteresēto personu spēja savākt uzticamus un stabilus vienlīdzības datus, lai efektīvi novērstu problēmas jomās, kuras starpiestāžu darba grupa identificējusi kā tādas, kurās ir nepieciešami uzlabojumi. Šajā sakarā būtu nepieciešams arī pietiekams finansējums tām struktūrām un organizācijām, kas vāc vienlīdzības datus, tostarp valstu statistikas birojiem un pētniecības institūtiem, kas veic liela mēroga apsekojumus, kā arī līdztiesības iestādēm, citām valsts iestādēm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas veic mērķtiecīgus apsekojumus par diskriminācijas pieredzi, veic diskriminācijas testēšanas eksperimentus vai savāc sūdzību datus.

Turklāt ir svarīgi arī nodrošināt, lai dažādu ieinteresēto personu personālam, kas regulāri iesaistās vienlīdzības datu vākšanā, būtu atbilstošas prasmes, zināšanas un izpratne par labāko praksi, tostarp saskaņotu definīciju izmantošanu, lai pienācīgi plānotu vienlīdzības datu vākšanu un ievērotu attiecīgajos tiesību aktos noteiktos aizsardzības pasākumus un ANO principus par cilvēktiesībās balstītu pieeju attiecībā uz datu vākšanu un analīzi. Tas, piemēram, attiecas uz darba devējiem un pakalpojumu sniedzējiem, kuri vāc datus, lai novērtētu atbilstību tiesību aktos noteiktajiem īpašajiem līdztiesības pienākumiem, vai pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas strādā ar grupām, kurām draud diskriminācija. Tāpēc būtu jāizstrādā īpaši pielāgota apmācība, balstoties uz dažādu ieinteresēto personu zināšanām un aptverot darbības, kas saistītas ar vienlīdzības datu vākšanu, proti, plānošanu, vākšanu, apstrādi, analīzi, izmantošanu un izplatīšanu, kā arī datu aizsardzības tiesību aktu noteikumus, ar ko reglamentē visus persondatu dzīves cikla posmus. Vispārīgāk, starpiestāžu sadarbība, kā paredzēts 2. pamatnostādnē, tiek stiprināta, ja dažādu iestāžu pārstāvjiem, kas iesaistīti vienlīdzības datu vākšanā, piemīt nepieciešamās prasmes izprast statistisku un zināšanas līdztiesības jautājumos un ja viņi runā vienā valodā.

Kopumā visās publiskajās iestādēs un attiecībā uz visām attiecīgajām ieinteresētajām personām būtu jāveicina tāda iestāžu kultūra, kurā tiek atzīts, ka ir nepieciešami stabili un uzticami vienlīdzības dati, lai nodrošinātu pierādījumos balstītas politikas veidošanu.

5. Sekmēt vienlīdzības datu efektīvu izmantošanu

Lai sekmētu vienlīdzības datu efektīvu izmantošanu, tie pēc savākšanas būtu jāizplata pēc iespējas ātrāk un jāsniedz pieejamā valodā un formātā, ņemot vērā to, ka tiem būtu jābūt saprotamiem plašākai sabiedrībai²⁰.

Starpiestāžu darba grupa varētu sekmēt vienlīdzības datu pastiprinātu izmantošanu, veicinot savākto datu izplatīšanu un vajadzības gadījumā sniedzot paskaidrojumus un interpretāciju. Tā varētu arī izdot politikas īsos pārskatus, kuros sniegti jaunāko apsekojumu vai pētījumu iznākumi, kā arī viegli

¹⁹ Tas atbilstu 15. principam par "Pieejamību un skaidrību", kas izklāstīts [Eiropas Statistikas prakses kodeksā \(2017. gada pārskatītā redakcija\)](#), kuru 2017. gada 16. novembrī pieņēma Eiropas Statistikas sistēmas komiteja.

²⁰ Atbilstīgi ieteikumiem, kas sniegti sadaļā "Pārredzamība" ANO Augstā cilvēktiesību komisāra biroja sagatavotajā skaidrojuma dokumentā par datu vākšanu un sadalījumu (2018), [A Human Rights-based Approach to Data — Leaving No One Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development](#) (15. lpp.).

izmantojami vienlīdzības dati politikas veidotājiem, ekspertiem un medijiem saistībā ar attiecīgo politiku. Šos politikas īsos pārskatus varētu izmantot arī izpratnes celšanai un interešu aizstāvēbai.

Datu centrā parādīto informāciju, kā paredzēts 3. pamatnostādnē, varētu izmantot, lai papildinātu sabiedriskās diskusijas par vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma jautājumiem. Plašāka vienlīdzības datu izmantošana likumdošanas un politikas pasākumu apspriešanā un pamatošanā kā blakusprodukts arī stiprinātu sabiedrības atbalstu ieguldījumiem stabilu un uzticamu vienlīdzības datu savākšanā, parādot to lietderību.

Galū galā vienlīdzības dati būtu jāiekļauj politikas ciklā, lai uzlabotu pierādījumos balstītas politikas veidošanu visās attiecīgajās politikas jomās, attiecībā uz dažādiem diskriminācijas veidiem un dzīves jomām. Šeit termins "politikas cikls" ir domāts, lai aptvertu sabiedriskās diskusijas, sākotnējo pasākumu un politikas izstrādi un to ietekmes novērtēšanu. Efektīva vienlīdzības datu iekļaušana politikas ciklā būs atkarīga no šādiem trim savstarpēji saistītiem faktoriem: 1) vēlme izstrādāt pierādījumos balstītu politiku; 2) savlaicīga vienlīdzības datu pieejamība politikas veidotājiem; un 3) vienlīdzības datu pieejamība medijiem un plašākai sabiedrībai.

B. Darbības pamatnostādes

6. Nodrošināt vienlīdzības datu vispusību

Datu savācējiem un datu lietotājiem ir vajadzīgi vairāki un savstarpēji papildinoši vienlīdzības datu avoti pierādījumos balstītas politikas veidošanai, kā arī tāpēc, lai gūtu pilnīgu priekšstatu par vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu valstī. Turklāt, lai pienācīgi novērtētu politiku vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma jomā, ir nepieciešama regulāra datu vākšana par visiem diskriminācijas veidiem un visām dzīves jomām, kurās piemēro attiecīgos tiesību aktus. Lai nodrošinātu vienlīdzības datu vispusību, dalībvalstīm vajadzētu:

- izmantot plašu vienlīdzības datu avotu kopumu; šeit varētu ietilpt dažādu datu avotu apvienošana un sasaiste, piemēram, liela mēroga apsekojumi, attieksmes apsekojumi, viktimizācijas apsekojumi, diskriminācijas testēšana, administratīvie dati, sūdzību dati (un to iznākumi), stabili un uzticami dati no pilsoniskās sabiedrības organizācijām, darba devēju un pakalpojumu sniedzēju savāktie dati, kā arī citi kvantitatīvi un kvalitatīvi pētījumi;
- nodrošināt, ka visu to galveno dzīves jomu klāsts, kurās var pastāvēt diskriminācija, ir aptverts vienlīdzības datu avotos; šīs dzīves jomas ietver nodarbinātību, izglītību, piekļuvi precēm un pakalpojumiem, mājokli, veselību, nabadzību / sociālo atstumtību, politisko un pilsonisko līdzdalību utt.;
- pilnībā izmantot esošos datus, tostarp datus, kas savākti citiem mērķiem, ne tikai saistībā ar vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma politiku;
- izveidot vai turpināt attīstīt efektīvu sistēmu statistikas datu apkopošanai un regulārai publicēšanai par ziņotajiem diskriminācijas gadījumiem un to administratīvo vai tiesas procesu iznākumiem²¹;

²¹ Tas varētu būt saistīts ar ieteikuma par līdztiesības iestāžu standartiem īstenošanu, kuru Eiropas Komisija pieņēma 2018. gada jūnijā, lai noteiktu pasākumus, kurus dalībvalstis var piemērot līdztiesības iestāžu neatkarības un efektivitātes uzlabošanai. Sk. Eiropas Komisijas dokumentu [Komisijas 2018. gada 22. jūnija ieteikums par līdztiesības iestāžu standartiem](#) (C(2018) 3850 final). Jo īpaši Komisijas ieteiktajā pasākumā Nr. 9 attiecībā uz neatkarīgiem ziņojumiem ir teikts, ka "lai iegūtu neatkarīgus un kvalitatīvus ziņojumus, dalībvalstīm būtu jānodrošina līdztiesības iestādēm iespēja veikt neatkarīgu izpēti. Tas varētu ietvert datu vākšanu, jo īpaši par sūdzību skaitu katram diskriminācijas veidam; administratīvā procesa ilgumu no sūdzības iesniegšanas līdz lietas slēgšanai; administratīvā procesa iznākumu; un to tiesvedību skaitu, ilgumu un iznākumu, kurās ir iesaistītas līdztiesības iestādes".

- standartizēt vairāku faktoru radītas un intersekcioņālas diskriminācijas datu vākšanu un analīzi; piemēram, invaliditātes jomā vāktajiem datiem ideālā gadījumā būtu jāietver informācija par dzimumu, rasi vai etnisko izcelsmi, vecumu un citām iespējamām pazīmēm, kas varētu radīt paaugstinātu diskriminācijas risku, balstoties uz vairākiem faktoriem (šāda veida analīzēm parasti ir vajadzīgi lielāki izlases apjomi, lai izdarītu stabilu analīzi, un varētu aplūkot plašu datu avotu klāstu, tostarp lielus apsekojumus, administratīvos un saistītos datus);
- pēc iespējas veicināt datu sasaisti starp dažādiem datu avotiem;
- palielināt reģionālo vienlīdzības datu apjomu ar ģeogrāfisku atsauci uz iespējami mazāko koordinātu tīklu.

7. Iestrādāt vienlīdzības datus ES un valstu apsekojumos

Liela mēroga apsekojumi ir spēcīgs rīks, kas ļauj savākt visaptverošu vienlīdzības datu kopumu. Izstrādājot šādus apsekojumus vai vācot datus Eiropas Statistikas sistēmas (ESS) ietvaros, izmantojot darbaspēka apsekojumu (*LFS*), Kopienas statistiku attiecībā uz dzīves apstākļiem (*EU-SILC*) vai citus ES mēroga apsekojumus, piemēram, *Eurobarometer* un *FRA* apsekojumus, attiecīgā gadījumā dalībvalstīm sistemātiski būtu jāiekļauj informācija par vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu, citstarp:

- jāievieš atsevišķi mainīgie un aptaujas jautājumi, kas konkrēti attiecas uz nevienlīdzības un tādas uztvertās diskriminācijas mērīšanu, kas rodas vairāku iemeslu dēļ;
- regulāri jāizstrādā un jāīsteno papildu tematiskās aptaujas moduļi, lai aptvertu jautājumu loku, kas attiecas uz vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu (piem., izpratne par tiesībām, ziņošanas par diskriminācijas pieredzi līmenis, viktimizācijas pieredze);
- savāktie dati jāsadala, ciktāl un kur vien iespējams, pamatojoties uz vecumu, dzimumu, rasi vai etnisko izcelsmi, reliģiju, imigrantu izcelsmi, seksuālo orientāciju un invaliditāti;
- jāpalielina to cilvēku skaits, kuri citādi nebūtu pietiekami pārstāvēti apsekojuma izlasēs mazā kopējā skaita dēļ (stimulējošie paraugi);
- jāpieliek pūles, lai izstrādātu, pārbaudītu un piemērotu precīzas un sensitīvas kategorijas to personu identificēšanai, kurām ir augsts diskriminācijas risks (piem., mainīgie, kas attiecas uz rasi vai etnisko izcelsmi, seksuālo orientāciju vai dzimumidentitāti);
- jāpalielina aizstājējdatu mainīgo/kategoriju skaits esošajos datu avotos, kuru gadījumā nav iespējams piemērot cilvēktiesībās balstītu pašidentifikācijas principu;
- jāpalielina to mainīgo skaits, ar kuriem mēra uztverto diskrimināciju dažādu iemeslu dēļ un dažādās dzīves jomās;
- jāatbalsta tādu inovatīvu apsekojumu metodoloģiju izstrāde un ieviešana, kas var aptvert ļoti izklidētas vai grūti sasniedzamas iedzīvotāju grupas vai personas, kurām draud diskriminācija;
- jāidentificē ģeogrāfiskie apgabali, kuros nevienlīdzība ir novērota biežāk un kuros dati būtu jāvāc regulāri, lai varētu uzraudzīt attīstību laika gaitā.

8. Nodrošināt vienlīdzības datu regulāru un savlaicīgu savākšanu

Vienlīdzības dati būtu regulāri jāsavāc, jāanalizē un jāpaziņo. Tāpēc datiem ir jābūt pieejamiem paredzētajam lietojumam saprātīgā laika posmā un regulāri, lai ar tiem varētu apmierināt nepieciešamību pēc informācijas un iekļauties politikas ciklā.

Lai nodrošinātu vienlīdzības datu regulāru un savlaicīgu savākšanu, dalībvalstīm vajadzētu:

- sistemātiski un regulāri vākt datus par visiem diskriminācijas veidiem un visām dzīves jomām/sfērām, uz kurām attiecas tiesību akti par līdztiesību un diskriminācijas aizliegumu (piem., ik pēc trim līdz pieciem gadiem);

- sistemātiski un regulāri atjaunināt vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma datu centru;
- veicināt vienlīdzības datu iekļaušanu ilgtermiņa apsekojumos, t. i., paneļdiskusijās, nolūkā uzraudzīt ietekmi uz indivīdiem;
- sistemātiski identificēt un uzraudzīt tendences, vācot vienlīdzības datus;
- izmantot informāciju no esošajiem vienlīdzības datu avotiem, kas regulāri pieejami, lai izvairītos no dārgas dublēšanās, jo īpaši tad, ja netiek veikta mērķtiecīga datu vākšana;
- izstrādāt dažādiem datu savācējiem paredzētas metodiskas vadlīnijas par sistemātisku vienlīdzības datu vākšanu laika gaitā.

9. Sekmēt vienlīdzības datu derīgumu un uzticamību

Plānojot jebkurus vienlīdzības datu vākšanas pasākumus, ir jāiestrādā nosacījumi par derīgumu un uzticamību. Derīgums²² attiecas uz pareizu tāda interesējošā mainīgā mērīšanu, kas pats par sevi ir novērojams “reālajā pasaulē”. Uzticamība²³ attiecas uz mainīgajam piemērotā mērījuma stabilitāti vai konsekveni.

Lai celtu vienlīdzības datu derīgumu un uzticamību, dalībvalstīm vajadzētu:

- piemērot vienlīdzības datu izstrādē, vākšanā un izmantošanā cilvēktiesībās balstītus līdzdalības, pašidentifikācijas, pārredzamības, privātuma un pārskatatbildības principus, lai saglabātu vai celtu attiecīgo ieinteresēto personu uzticību²⁴;
- piemērot līdzdalības pieeju datu vākšanas plānošanā un procesā, piemēram, izstrādājot definīcijas, klasifikācijas vai kategoriju sistēmas vai pieņemot lēmumus par aizstājējdatu izmantošanu; šāda pieeja varētu ietvert intervētāju vai mediatoru piesaistīšanu no noteiktām iedzīvotāju grupām, lai palielinātu atbilžu sniegšanas rādītāju;
- īstenot sabiedriskās apspriešanas ar mērķa iedzīvotāju grupām, lai panāktu vienprātību par vienlīdzības datu vākšanā izmantojamām definīcijām un kategorijām;
- veicināt sadarbību ar mērķa iedzīvotāju grupām un ieinteresētajām personām, informējot, ka dati tiek vākti un izmantoti tāpēc, lai atbalstītu programmas, kas paredzētas vienlīdzīgu iespēju veicināšanai vai cīņai pret diskrimināciju, nolūkā nodrošināt augstāku respondences rādītāju;
- uzlabot respondences rādītājus, vajadzības gadījumā pielāgojot un pārstrādājot (neskaidrus) jautājumus/kategorijas; to varētu paveikt, balstoties uz sabiedriskajā apspriešanā saņemto informāciju;
- ja iespējams, ļaut personām, uz kurām attiecas datu vākšana, veikt pašidentifikāciju, pamatojoties uz tādām pazīmēm kā rase un etniskā izcelsme, reliģija, invaliditāte, seksuālā

²² Rādītājs, tests, apsekojuma jautājums vai kategoriju sistēma, ko izmanto, lai klasificētu personas pazīmes administratīvos vai citos datu avotos, ir derīgs: 1) ja tas pareizi mēra to, kas tam ir jāmēra, un 2) ja tas padara parādības vai pazīmes, kas ir tieši novērojamas vai vismaz ir uztvertas kā “reālajā pasaulē” pastāvošas. Derīgums, piem., ir saistīts ar to, kādā mērā respondenti nepareizi interpretē apsekojuma jautājumus vai atbilžu kategorijas un kādā mērā viņi apzināti neizpauž patiesību (bieži vien gadījums, kad prasītā personiskā informācija tiek uztverta kā sensitīva). Derīguma neesamību var novērot arī tad, ja, piem., diskriminācijas apmēru mēra tikai pēc kompetentajām iestādēm paziņoto incidentu skaita, jo var būt liels skaits incidentu, par kuriem netika paziņots. Nav absolūti derīgu mērījumu, taču daži mērījumi ir derīgāki nekā citi.

²³ Uzticamība nozīmē izmantotā mērījuma/testa stabilitāti vai konsekveni. Piem., diskriminācijas mērījums ir uzticams, ciktāl mērīšanas procedūra sniedz tādus pašus rezultātus atkārtotos izmēģinājumos. Piem., ja mēs mērām ziņoto incidentu skaitu gadā, bet kompetento (līdztiesības) iestāžu skaits laika gaitā mainās, tas negatīvi ietekmēs šā mērījuma uzticamību, kā arī ietekmēs tā salīdzināmību laika gaitā. Neviens mērījums nav absolūti uzticams; tādēļ uzticamība vienmēr ir pakāpes jautājums. Pastāv tieša saikne starp derīgumu un uzticamību tādējādi, ka derīgi testi ir arī uzticami (atkārtojami). Tomēr uzticami testi ne vienmēr ir derīgi.

²⁴ Sk. ANO Augstā cilvēktiesību komisāra biroja izdoto dokumentu [A Human Rights-based Approach to Data — Leaving No One Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development](#) (2018), skaidrojuma dokuments par datu vākšanu un sadalījumu.

orientācija vai dzimumidentitāte; šādās kategoriju sistēmās būtu jāļauj izvēlēties vairākas identifikācijas kategorijas, kā arī būtu jāļauj respondentiem kategoriju nedeklarēt vai deklarēt, ka tādas “nav”;

- uzlabot un/vai palielināt piemēroto aizstājējdatu skaitu, lai nodrošinātu visaptverošu dažādu iedzīvotāju grupu pārklājumu gadījumos, kad tieša (paš-)identifikācija nav iespējama;
- rūpīgi pārbaudīt visas kategorijas, mainīgos un jautājumus, kas izstrādāti datu vākšanas nolūkā;
- nodrošināt konsekventu procedūru un definīciju izmantošanu laika gaitā;
- attiecīgā gadījumā piemērot ESS prakses statistikas kodeksu²⁵ un datu sagatavotāju izstrādātos kvalitātes ziņojumus;
- attiecīgā gadījumā pieejamajiem un nākotnē izstrādājamajiem rādītājiem piemērot šādus vispārīgus kvalitātes kritērijus: konsekvence, skaidrība, savlaicīgums, punktualitāte, precizitāte, nepārtrauktība, objektivitāte, atbilstība, salīdzināmība un pārredzamība;
- izstrādāt protokolu, kurā apkopot skaidrojumi par pastāvīgajām atšķirībām definīcijās un kategorijās dažādos datu avotos gadījumos, kad nav iespējama jaunu kategoriju izstrāde vai esošo kategoriju pielāgošana (piem., ja esošās datu vākšanas galvenais mērķis ir tendenču uzraudzība).

10. Nodrošināt vienlīdzības datu reprezentativitāti

Reprezentativitāte parāda, cik lielā mērā izlases pazīmes, piemēram, sastāvs pēc dzimuma, vecuma, rases vai etniskās izcelsmes, atbilst to iedzīvotāju pazīmēm, no kuriem tā ņemta, atbilstīgi noteiktajiem noteikumiem. Terminu “reprezentativitāte” bieži lieto, lai norādītu, ka izlase atspoguļo iedzīvotāju grupu, pareizi atainojot visas tās būtiskās pazīmes.

Reprezentativitāti var negatīvi ietekmēt pārāk mazs izlases lielums, ja tajā neietilpst pietiekams skaits personu, kas pieder mērķa iedzīvotāju grupai, vai ja konkrētas iedzīvotāju apakšgrupas tiek sistemātiski izslēgtas no datu vākšanas (valodas grūtības, traucējumi utt.). Šie izaicinājumi skar daudzus dažādus apsekojumus un ir īpaši problemātiski tad, ja attiecas uz vienlīdzības datu vākšanu, jo grupas ar augstu diskriminācijas risku tiek izslēgtas un, analizējot datus, tās nav iespējams ņemt vērā. Reprezentativitāti var ietekmēt arī tas, ja izlase ir pietiekami liela, taču nav objektīva, piemēram, ja personas, kuras pieder mērķgrupai un kuras skar lielāka diskriminācija, mazāk/vairāk izvēlas piedalīties apsekojumā. Lai novērstu šādas grūtības, dalībvalstīm būtu jāpiemēro iekļaujoša datu vākšanas pieeja, tiecoties:

- sasniegt nepietiekami pārstāvētās grupas un pēc iespējas iegūt stabilu izlasi un efektīvu izlases lielumu;
- veikt mērķtiecīgus apsekojumus;
- iekļaut minoritāšu grupu un grūti sasniedzamu grupu locekļus tādos esošos apsekojumos kā, piemēram, *LFS* un *EU-SILC*, vajadzības gadījumā stimulējot izlases;
- ja vien iespējams, vienlīdzības datu vākšanā iekļaut personas, kas dzīvo institucionālā vidē, piemēram, aprūpes mājās, cietumos, patvēruma meklētāju pieņemšanas centros, kā arī klejotājus, bezpajumtniekus un personas, kas dzīvo pagaidu izmitināšanas vietās;
- veicināt izpēti, izmantojot kvalitatīvas un jauktās metodes, jo īpaši tad, ja mērķa grupas ir pārāk mazas vai ļoti izkliedētas;
- nodrošināt efektīvu ieskatu par visu tādu aizsargāto pazīmju vai diskriminācijas riskam pakļauto grupu loku, kuras varētu palikt ārpus esošajiem izlases tvērumiem, veicot

²⁵ Eiropas Statistikas sistēmas komitejas dokuments [Eiropas Statistikas prakses kodekss \(2017. gada pārskatīta redakcija\)](#) (2017).

kvalitatīvu pētījumu; kvalitatīvas metodes visā pētījuma procesā var izmantot, lai papildinātu statistikas sniegto informāciju, kā arī uzlabotu reprezentativitāti un derīgumu.

11. Uzlabot vienlīdzības datu salīdzināmību

Salīdzināmību definē kā to, cik lielā mērā atšķirības secinājumos, statistikā vai iznākumos no dažādiem vienlīdzības datu avotiem, valstīm, reģioniem, kultūrām, dzīves jomām vai laika periodiem var attiecināt uz mērķa populācijas patieso vērtību atšķirībām. Salīdzināmību spēcīgi ietekmē tas, ja dažādos datu avotos, laikposmos vai valstīs ir atšķirīgi pētījumu plānojuma jēdzieni, definīcijas vai kategorijas. Salīdzināmības uzlabošana nozīmē to, ka tiek samazināta kļūda, kas var rasties izlases vai anketas plānojuma, datu vākšanas veida, tulkojuma utt. dēļ. Lai palīdzētu noteikt salīdzināmību, lēmumiem, kas saistīti ar piemērojamo plānojumu, definīcijām un kategorijām, vajadzētu būt sīki dokumentētiem.

Lai uzlabotu vienlīdzības datu salīdzināmību, dalībvalstīm vajadzētu:

- identificēt definīciju, klasifikācijas un kategoriju sistēmu atšķirības dažādos datu avotos un laikposmos; to varētu izdarīt, veicot kartēšanu (1. pamatnostādne) un apspriežoties ar attiecīgajām ieinteresētajām personām (2. un 9. pamatnostādne);
- iespēju robežās saskaņot definīcijas, kategorijas un datu vākšanas plānu;
- izstrādāt un izdot norādes par saskaņotu datu vākšanas administrēšanu;
- ja salīdzināmību nav iespējams panākt (piem., ja dati tiek vākti dažādiem nolūkiem), izstrādāt un izdot norādes, kā interpretēt esošās atšķirības starp datu avotiem, valodām vai laikposmiem attiecībā uz definīcijām, plānu un klasifikācijas un kategoriju sistēmām; šajās norādēs skaidri būtu jānosaka, ka, lai arī salīdzināmības neiespējamības dēļ rezultāti var atšķirties, tie tomēr ir vērtīgi un tiek izmantoti, veicot vispārējo vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma stāvokļa novērtējumu valstī;
- attiecīgā gadījumā pielikt pūles, lai uzlabotu vienlīdzības datu salīdzināmību ES līmenī, proti, to datu salīdzināmību, kas savākti, izmantojot standarta ES datu vākšanas sistēmas (integrēta salīdzināmība);
- attiecīgā gadījumā un iespēju robežās uzlabot vienlīdzības datu salīdzināmību ar pieejamajiem ESAO, ANO un Pasaulē bankas datiem vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma jomā; šajā sakarā dalībvalstis varētu pielikt pūles, lai salīdzināšanas nolūkos izmantotu esošos valsts / vietējā līmeņa vienlīdzības datus, pamatojoties uz tiesībās balstītiem rādītājiem;
- veicināt informācijas apmaiņu starp valstīm ar labas prakses piemēriem, lai uzlabotu vienlīdzības datu salīdzināmību un savietojamību valsts līmenī.

Kā sazināties ar ES

Klātienē

Visā Eiropas Savienībā ir simtiem *Europe Direct* informācijas centru. Sev tuvākā centra adresi varat atrast tīmekļa lapā https://europa.eu/european-union/contact_lv

Pa tālruni vai e-pastu

Europe Direct ir dienests, kas atbild uz jūsu jautājumiem par Eiropas Savienību. Ar šo dienestu varat sazināties šādi:

- pa bezmaksas tālruni: 00 800 6 7 8 9 10 11 (daži operatori par šiem zvaniem var iekasēt maksu);
- pa šādu parasto tālruņa numuru: +32 22999696;
- pa e-pastu, izmantojot šo tīmekļa lapu: https://europa.eu/european-union/contact_lv

Kā atrast informāciju par ES

Internetā

Informācija par Eiropas Savienību visās oficiālajās ES valodās ir pieejama portālā *Europa*: https://europa.eu/european-union/index_lv

ES publikācijas

ES bezmaksas un maksas publikācijas varat lejupielādēt vai pasūtīt šeit: <https://publications.europa.eu/lv/publications>. Vairākus bezmaksas publikāciju eksemplārus varat saņemt, sazinoties ar *Europe Direct* vai tuvāko informācijas centru (sk. https://europa.eu/european-union/contact_lv).

ES tiesību akti un ar tiem saistītie dokumenti

Ar visu ES juridisko informāciju, arī kopš 1952. gada pieņemtajiem ES tiesību aktiem visās oficiālajās valodās, varat iepazīties vietnē *EUR-Lex*: <http://eur-lex.europa.eu>

ES atklātie dati

ES atklāto datu portāls (<http://data.europa.eu/euodp/lv>) dod piekļuvi ES datu kopām. Datus var lejupielādēt un bez maksas izmantot kā komerciāliem, tā nekomerciāliem mērķiem.

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs